

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Rozdział I	
Zdrowie i choroby w historii ludzkości. Rozwój i ewolucja medycyny	13
1. Zdrowie – wartość podstawowa	13
2. Bezpieczeństwo zdrowotne	28
3. Telemedycyna i e-zdrowie	35
Rozdział II	
Zarys genezy medycyny w ciągu wieków	59
1. Zarys genezy chorób zakaźnych, rozwój epidemiologii	69
1.1. Zarys genezy chorób zakaźnych	72
2. Epidemie współczesne	82
Rozdział III	
Prawo do zdrowia i prawo do ochrony zdrowia w systemach ochrony praw człowieka	97
1. Zdrowie – rozważania ogólne	97
2. Prawo do zdrowia – podstawy normatywne z obszaru prawa międzynarodowego – system ONZ	101
3. Prawo do zdrowia w europejskich systemach ochrony praw człowieka	114
4. Prawo do zdrowia w konfliktach zbrojnych	121

Rozdział IV

Prawo do ochrony zdrowia w Rzeczypospolitej Polskiej 133

1. Konstytucyjne prawo do ochrony zdrowia 134
2. Prawo do świadczeń opieki zdrowotnej w Rzeczypospolitej Polskiej 140
  - 2.1. Podmioty prawa do świadczeń opieki zdrowotnej 141
  - 2.2. Zakres przedmiotowy prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych 147
3. Obowiązek zapewnienia równego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej – zadania jednostek samorządu terytorialnego – informacje podstawowe 153

Zakończenie 167

Spis rysunków i tabel 169

WSTĘP

Zdrowie jest wartością autoteliczną i nadrzędną w stosunku do pozostałych wartości, więc jej zapewnienie staje się gwarantem rozwoju zarówno jednostki, jak i całego społeczeństwa. Tylko zdrowe i cieszące się dobrą jakością życia społeczeństwo może prowadzić efektywną politykę gospodarczą i tworzyć wspólną wartość dodaną. Nie sposób rzecz jasna w tak dynamicznym, zglobalizowanym, a jednocześnie pełnym nierówności świecie mówić o jednej definicji zdrowia i na jej podstawie konstruować ramy dla bezpieczeństwa zdrowotnego. Czynniki związane z różnicami o podłożu kulturalnym, religijnym, jak również wynikające z poziomu gospodarczego nie pozwalają na wykształcenie wspólnych dla całego świata norm. To, co w krajach trzeciego świata będzie stanowić wartościową politykę zdrowotną, w krajach rozwiniętych stanie się jej podstawą. Konieczne zatem jest pochylenie się nad pytaniami dotyczącymi zdrowia, bezpieczeństwa zdrowotnego i polityki zdrowotnej prowadzonej w zglobalizowanym, a jednocześnie tak zróżnicowanym świecie.

Skupienie się na holistycznym ujęciu tematu winno stać się priorytetem polityki na gruncie zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Podejmując rozważania dotyczące zdrowia i bezpieczeństwa zdrowotnego, należy pamiętać, że musi to być szeroka i transdyscyplinarna podróż, gdyż obu tych pojęć nie sposób zamknąć w kategoriach monolitu i stanu – zawsze będą one wielowektorowym procesem. Konglomerat złożony z płaszczyzny fizycznej/biologicznej, społecznej i duchowej stanowi dziś o jakości życia jednostek

i całych społeczeństw. Zdrowsze społeczeństwo, czyli borykające się z mniejszą liczbą chorób i mające swobodny dostęp do profilaktyki, może osiągnąć większą efektywność gospodarczą, co przekłada się na zwiększenie środków przeznaczanych na kwestie zdrowotne, a to z kolei znów podnosi jakość świadczonych usług zdrowotnych. Tak nieskończenie rozwijający się proces stanowi o ciągłym wzroście poziomu życia i jakości życia obywateli. Dlatego istotne staje się pochylenie nad problematyką zdrowia, bezpieczeństwa zdrowotnego i efektywnej polityki zdrowotnej, której zagwarantowanie winno stać się jednym z najważniejszych zadań zarówno państwa, jak i współpracującego świata.

Niniejsza monografia składa się z czterech rozdziałów, wzajemnie zależnych, ale jednak traktujących o różnych kwestiach. Taki podział zdaniem autorów będzie najbardziej czytelny dla przyszłych odbiorców, zarówno studentów, jak i osób zainteresowanych tematem i pragnących poszerzyć wiedzę w zakresie bezpieczeństwa zdrowotnego. Po każdym rozdziale autorzy zdecydowali się umieścić bibliografię, co ułatwi odszukanie literatury pozwalającej poszerzyć wiedzę.

Pierwszy rozdział stanowi wprowadzenie do dalszych rozważań podejmowanych w monografii. W dynamicznie rozwijającym się środowisku zabiegiem niezbędnym, umożliwiającym właściwe zrozumienie treści i już na wstępie jej uporządkowanie, jest operacjonalizacja pojęć i wprowadzenie czytelnika w omawiany obszar. W rozdziale omówione zostały kwestie związane ze zdrowiem jako wartością podstawową, autoteliczną i nadrzędną, obejmującą i zdrowie, i życie człowieka. Ten antropocentryczny charakter zdrowia w późniejszych rozważaniach poszerzony zostanie o sektory, na które zdrowie ma wpływ i z którymi buduje bezpieczeństwo. Odejście od definiowania zdrowia jedynie w obszarze nauk medycznych i przejście do bardziej holistycznego rozumowania, wynikające z postępującej medycyzacji i ekonomizacji, zmusza do ciągłego redefiniowania pojęcia i przedmiotu badania. Wyjście poza sferę czysto biologiczną, definiowaną głównie w kontekście „braku choroby”, i przejście w stronę modelu M. Lalonde’a, łączącego w rozumieniu zdrowia zarówno sferę fizyczną (biologiczną), jak i psychospołeczną, emocjonalną,

poznawczą itd., otwiera coraz szersze przestrzenie do zdefiniowania. Połączenie zdrowia z jakością życia prowadzi do nadania temu pojęciu zupełnie nowych granic. Wreszcie zdrowie rozumiane jako proces, a nie jako określony stan wymusza stworzenie nowych ram chociażby dla prowadzonej polityki zdrowotnej, realizowanej nie w sposób sektorowy (jak bywało dotychczas), ale jako element spójnej, współzależnej całości. Pochylenie się nad zależnościami polityki zdrowotnej od równoległych polityk: ekonomicznej, społecznej, socjalnej pokazuje jeszcze szerszy i złożony obraz podejmowanego zagadnienia. Końcowym tematem poruszonym w rozdziale pierwszym są kwestie związane z coraz bardziej dynamicznym (powodowanym między innymi pandemią koronawirusa) rozwojem telemedycyny i e-medycyny. Rozwój ten otwiera przed bezpieczeństwem zdrowotnym cały szereg zarówno szans, jak i wyzwań. Obejmuje to chociażby konieczność przeprowadzenia właściwych działań legislacyjnych, jak i odpowiedniej kampanii społecznej pozwalającej na szeroką społeczną akceptację trendu (zarówno w środowiskach lekarzy, jak i pacjentów). Element ten jest niezwykle ważny i winien stanowić podstawę szerokiej dyskusji akademickiej i społecznej. Rozdział ten, wprowadzając w problematykę podejmowaną w publikacji, porządkuje podstawowe kwestie, scala je i przedstawia szerszy, wykraczający poza kwestie medyczne, obraz.

Rozdział drugi niniejszej publikacji traktuje o historii nauk medycznych i ewolucji pojęcia „zdrowie”. Prześledzenie drogi rozwoju medycyny, jej pojmowania, rodzenia się jej kolejnych gałęzi daje pełny obraz procesu, jaki przez stulecia przeszła i z jakim się zmierzy w przyszłości. Pokróćce omówiona jest przysięga Hipokratesa, której treść – choć historia niosła ciągłe zmiany – w swym fundamencie pozostaje tożsama. Śledząc dzieje rozwoju medycyny, warto zwrócić uwagę na idee, które towarzyszyły starożytnym medykom, a które, wciąż żywe, odkrywamy na nowo w dzisiejszym świecie. I choć posiadamy narzędzia niedostępne ówczesznie, to istota myślenia o człowieku i jego zdrowiu często pozostaje tożsama. W rozdziale drugim przybliżona została też kwestia bezpieczeństwa epidemiologicznego, nabierająca dziś, w czasie pandemii, nowego kształtu i charakteru.

W czasie szerzącej się epidemii konieczne jest zwrócenie szczególnej uwagi na zagadnienia epidemiologiczne, które w globalnym i niezwykle mobilnym świecie sprawiają wyjątkowe problemy. Pandemia koronawirusa doskonale pokazała braki i nowe wyzwania, przed którymi staje współczesna epidemiologia, realizująca się, co istotne, w zglobalizowanym, pełnym współzależności świecie.

W rozdziale trzecim przedstawione są kwestie związane z prawem do zdrowia i prawem do ochrony zdrowia. Analiza legislacji w kontekście bezpieczeństwa zdrowotnego jest niezwykle istotna dla pełnej znajomości praw przynależnych człowiekowi. Prawo ochrony zdrowia, choć sformułowane zostało stosunkowo późno, dziś zaliczane jest do podstawowych praw człowieka. Warto prześledzić jego ewolucję, a także obszary, w których się pojawia, np. w kontekście prawa do czystej wody. Szerokie zrozumienie tych treści staje się konieczne, ponieważ w zmieniającym się środowisku naturalnym, zmierzającym do katastrofy, powietrze i woda mogą niebawem stanowić jeden z priorytetów prowadzonej polityki zdrowotnej. W rozdziale omówione zostały regulacje o charakterze międzynarodowym, wprowadzone przez ONZ i Unię Europejską. Zasygnalizowano również kwestię prawa do zdrowia w konfliktach zbrojnych, co stanowi dopełnienie podejmowanych treści.

Czwarty rozdział, zamykający niniejszą monografię, zawiera prezentację polskich regulacji związanych ze zdrowiem. Autorzy zdecydowali się na ujęcie tego tematu w osobnym rozdziale, aby wyodrębnić rozpatrywane w nim sprawy krajowe. Skupiają się na omówieniu konstytucyjnego prawa do zdrowia, prawa do świadczeń zdrowotnych w Rzeczypospolitej Polskiej, przedstawiają zakres przedmiotowy prawa do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Rozdział ten, przybliżający regulacje krajowe, zamyka problematykę bezpieczeństwa zdrowotnego.

Autorzy w monografii podjęli próbę analizy bezpieczeństwa zdrowotnego jako elementu istotnego w kształtowaniu bezpieczeństwa wewnętrznego i międzynarodowego, jednostkowego i społecznego. Celem prezentowanej pracy jest podkreślenie interdyscyplinarnego charakteru pojęć „zdrowie” i „bezpieczeństwo zdrowotne”. Wskazanie

czytelnikom podstawowej siatki pojęć i podstaw prawnych ma ułatwić poruszanie się w skomplikowanej materii opisywanego zagadnienia. Jednocześnie podjęcie kwestii doprecyzowujących znaczenie ww. terminów powinno przyczynić się do skuteczniejszego rozwoju wciąż młodej dyscypliny naukowej, jaką jest nauka o bezpieczeństwie. Nie bez znaczenia jest także popularyzacja pojęcia bezpieczeństwa zdrowotnego, które powinno kojarzyć się z edukacją zdrowotną i świadomym uczestnictwem człowieka (jednostki) w kształtowaniu postaw prozdrowotnych.

Niniejsza monografia bazuje przede wszystkim na metodzie studium przypadku, a także na metodzie dogmatyczno-prawnej oraz krytycznej analizie piśmiennictwa (w rozdziałach pierwszym i trzecim). Wybór tej metody dyktowany był przede wszystkim obszernością podejmowanego tematu i próbą stworzenia syntetycznego obrazu bezpieczeństwa zdrowotnego. Dodatkowo praca opiera się na analizie systemowej aktów prawnych, zarówno polskich, jak i międzynarodowych. Monografia stanowi pogłębiony interdyscyplinarny opis opierający się na takich źródłach, jak: akty normatywne, literatura polska i zagraniczna, publikacje internetowe, raporty i badania. Warto zaznaczyć, że poddawana analizie literatura jest literaturą interdyscyplinarną, co umożliwi poznanie różnych koncepcji i myśli. Uwzględnienie treści tak dobranej literatury pozwoliło w opinii autorów na pełne przedstawienie podejmowanego tematu. Założenia te mogły być spełnione dzięki zastosowaniu metody monograficznej.

Praca udostępniana czytelnikom zdaniem autorów może stać się przyczynkiem do podjęcia szerokiej, transdyscyplinarnej dyskusji w kręgach zarówno akademickich, jak i decydenckich, prowadzącej do stworzenia efektywnej polityki zdrowotnej, która umożliwi zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego. Monografia koncentruje się na przedstawieniu definicji, opisie krótkiej historii rozwoju medycyny i epidemiologii oraz analizie prawno-dogmatycznej – co stanowi ramę dla prowadzonych badań. Pandemia koronawirusa z jednej strony uwidoczniła wiele niedociągnięć systemowych, zarówno w kwestiach krajowych, jak i międzynarodowych, z drugiej zaś otworzyła pole do szerokiej współpracy międzynarodowej

zmierzającej do osiągnięcia wspólnego dobra, jakim jest zdrowie. Zasygnalizowana w pracy transdyscyplinarność podejmowanych kwestii prowadzi do dyskusji, w której powinni wziąć udział przedstawiciele różnych dziedzin i sektorów, aby wspólnie doprowadzić do powstania właściwej strategii dla tak dynamicznego świata, w jakim żyjemy. Trzeba pamiętać, że skok technologiczny, który aktualnie obserwujemy i w którym uczestniczymy, przyniesie wiele wyzwań także dla bezpieczeństwa zdrowotnego. Zrozumienie tego tematu i szersza świadomość obszarów związanych z bezpieczeństwem zdrowotnym pozwoli na lepszą i efektywniejszą współpracę. A rozwój telemedycyny i e-zdrowia, napędzany postępującymi procesami digitalizacyjnymi, stanie się szansą i wyzwaniem dla rozwijającej się wciąż polityki zdrowotnej.

Oddajemy w Państwa ręce monografię traktującą o najważniejszej dla człowieka wartości, jaką jest zdrowie, będące podstawą i gwarantem życia. Pozostajemy w nadziei, że stanie się ona przyczynkiem do szerokiej dyskusji akademickiej i społecznej oraz pozwoli na wspólne budowanie bezpieczeństwa zdrowotnego.